

УДК 338.242.4.025.2:664

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ЗАСІБ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ АГРОЕКСПОРТУ**Остапенко С. О.²**, аспірант,<https://orcid.org/0000-0001-7653-4787>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

<https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-25>

Предметом дослідження є наукові, теоретико-методичні та практичні аспекти державного регулювання харчової промисловості України як інструменту підвищення ефективності її функціонування. **Мета дослідження** – на основі узагальнення досліджень науковців та оцінки діяльності інституцій аграрного ринку розробити практичні рекомендації щодо розробки заходів державної підтримки підприємств харчової промисловості, як засіб диверсифікації експорту сільськогосподарської продукції і продовольства. **Методи.** Під час проведення дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний, зокрема прийоми аналогії, зіставлення, індукції, дедукції (узагальнення теоретичних засад щодо сутності державної підтримки). **Результати дослідження.** В статті розглядаються пріоритетні напрями державного регулювання харчової промисловості, як засіб диверсифікації агроекспорту. Доведено, що ключовими інструментами і методами державного регулювання в контексті реалізації моделі модернізації в галузях харчової промисловості є стимулювання розвитку сектору засобів праці, інформаційних технологій, матеріально-технічного і ресурсного забезпечення внутрішнього виробництва. Виробничий комплекс апіорі не може розвиватися і, тим більше формувати й реалізовувати конкурентний потенціал без належної та доступної для цього матеріально-технічної і техніко-технологічної бази, фінансово-інвестиційного та ресурсного забезпечення. На сьогодні обмеженість у коштах бюджету нашої країни, які можна залучити для модернізації потужностей підприємств харчової промисловості, не дає підстав розраховувати на всебічну державну підтримку заходів модернізації. Проте на державному, обласному та місцевому рівнях можуть надаватися певні преференції щодо залучення приватних інвестицій у модернізацію існуючих і створення нових потужностей з глибокої переробки сільськогосподарської продукції. Вибір тих чи інших інструментів державного регулювання або їх певного поєднання залежить від поточного стану харчової промисловості, ресурсних можливостей державного бюджету, стану інфраструктури агропродовольчого ринку, тенденцій розвитку світової кон'юнктури. Водночас із метою підвищення ефективності державного регулювання, необхідно забезпечити правильну комбінацію використовуваних для його реалізації механізмів, інструментів, засобів і заходів при одночасному дотриманні базових принципів, коректне поєднання ендогенних і екзогенних факторів розвитку харчової промисловості в країні. Інструменти державного регулювання окремих видів агропродовольчого виробництва доцільно розглядати у комплексі підтримки як товаровиробників сільськогосподарської сировини, так і підприємств переробної промисловості, що сприятиме прояву синергетичного ефекту для кожного рівня учасника ланцюга поставок. **Сфера застосування результатів дослідження.** Результати досліджень можуть бути використані при розробці стратегічних напрямів розвитку агропромислового сектору України.

Ключові слова: державна підтримка, підприємство, харчова промисловість, додана вартість, агропродовольчий ланцюг

² Науковий керівник – д.е.н., професор С. М. Кваша

**PRIORITY DIRECTIONS OF FOOD INDUSTRY STATE REGULATION
AS A MEANS TO DIVERSIFY AGROEXPORT**

Serhii Ostapenko, Postgraduate Student,
<https://orcid.org/0000-0001-7653-4787>

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-25>

The subject of research is scientific, theoretical, methodological and practical aspects of state regulation of the food industry of Ukraine as a tool to improve the efficiency of its operation. **The purpose of the study** – based on the generalization of research and evaluation of agricultural market institutions to develop practical recommendations for the development of state support for food industry as a means of diversifying the export of agricultural products and food. **Methods.** The following methods were used during the research: abstract-logical, in particular methods of analogy, comparison, induction, deduction (generalization of theoretical principles on the essence of state support). **Research results.** The article considers priority directions of state regulation of food industry as a means of diversification of agro-export. The article proves that the key tools and methods of state regulation in the context of implementation of the modernization model in the food industry are to stimulate the development of the labor sector, information technology, logistics and resource support of domestic production. A priori, a production complex cannot develop and, moreover, form and realize competitive potential without a proper and accessible material and technical and technological base, financial, investment and resource support. Today, due to the limitations of the budget of our country, which can be used for the modernization of the capacities of the food industry enterprises, there is no reason to rely on full state support for modernization measures. However, certain preferences may be granted at the state, regional and local levels for attracting private investment in the modernization of existing and the creation of new capacities for deep processing of agricultural products. The choice of certain instruments of state regulation or their combination depends on the current state of the food industry, resource capacity of the state budget, the state of agri-food market infrastructure, trends in the development of the world conjuncture. At the same time, in order to increase the effectiveness of state regulation, it is necessary to ensure the right combination of mechanisms, tools, means and measures used for its implementation while at the same time respecting basic principles, an appropriate combination of endogenous and exogenous factors of the development of the food industry in the country. Instruments of state regulation of certain types of agri-food production should be considered in the complex of support for both agricultural commodity producers and processing enterprises, which will promote synergy for each level of supply chain participant. **Scope of research results.** The research results can be used in the development of strategic directions for the development of the agro-industrial sector of Ukraine.

Keywords: state support, enterprise, food industry, value added, agri-food chain

Постановка проблеми. Розвиток агропродовольчого сектору економіки вимагає обов'язкового державного регулювання відтворювальних процесів, оскільки міжгалузева конкуренція не спроможна бути ефективною на принципах саморегулювання. Важлива роль агропродовольчого сектору економіки визначається природними факторами, просторовою розосередженістю, структурною складністю, системністю, взаємозв'язком з іншими галузями, що виробляють життєво важливу продукцію. Очевидно, що структура міжгалузевих зв'язків в агропродовольчому секторі великою мірою залежить від обґрунтованості й дієвості державних заходів, направлених на підтримку окремих його складових галузей. Окрім того, необхідно приділити поглиблену увагу організаційній

структурі досліджуваного сектору з метою врахування інтересів забезпечення його стабільного розвитку, а також підвищення ефективності виробництва на основі інтеграції та кооперації. Набуває важливості об'єднання економічно слабких господарств із прибутковими організаціями (переробними, торговими, логістичними), а також організаціями-постачальниками, які надають інвестиційні ресурси, техніку, оборотні засоби тощо).

Проблеми формування, розвитку та парадигми державного регулювання харчової промисловості України, зокрема, а також у складі агропромислового комплексу висвітлено у наукових публікаціях таких вчених, як Т. Березянка, П. Борщевський, І. Галиця, С. Гуткевич, Л. Дейнеко, А. Дунська, В. Ємцев, А. Заїнчковський, Т. Калашнікова, Д. Крисанов, Т. Мостенська, Б. Пасхавер, М. Пугачов, В. Россоха, М. Сичевський, Н. Скопенко, Г. Тарасюк, Н. Тюхтенко, І. Федулова, О. Чернелевська та ін. Проте зміна функціонування зовнішнього середовища функціонування підприємств харчової промисловості як складової агропродовольчого ланцюга вимагає систематичного перегляду.

Мета статті. На основі узагальнення досліджень науковців та оцінки діяльності інституцій аграрного ринку розробити практичні рекомендації щодо заходів державної підтримки підприємств харчової промисловості як засобів диверсифікації експорту сільськогосподарської продукції та продовольства.

Матеріали та методи. Під час проведення дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний, зокрема прийоми аналогії, зіставлення, індукції, дедукції (узагальнення теоретичних засад щодо сутності державної підтримки). Для дослідження напрямів зростання ефективності державної підтримки підприємств харчової промисловості використовувалися методи причинно-наслідкових і функціональних зв'язків, а також метод системного аналізу, синтезу та інші.

Результати та обговорення. Зважаючи на хронічне недоодержання величини доданої вартості в переробній промисловості, доцільно визначити суб'єктом державного регулювання організації, які займаються переробкою сільськогосподарської продукції. На основі узагальнення світової практики щодо реалізації державної політики і регулювання імпортозаміщення в галузі харчової промисловості варто виділити ряд організаційних та економічних підходів, що формують базис регулюючого впливу в цій сфері, до яких можна віднести інструменти грошово-кредитної, фіскальної, валютно-курсової і зовнішньоторговельної політики. Країнами світу найперше застосовуються зовнішньоекономічні протекціоністські інструменти регулювання торгівлі, спрямовані на ускладнення доступу імпорتنих товарів і послуг на внутрішній ринок, основними з яких є: тарифні (різні види імпорتنих мит, зокрема антидемпінгові обмеження) та нетарифні (ліцензування, квотування, сертифікація, ускладнення митних процедур і т. ін.) [1].

На особливу увагу заслуговує практика країн, які застосовували цілеспрямовані засоби внутрішньої економічної політики, а саме: розміщення державного замовлення і здійснення насамперед державних закупівель товарів вітчизняного виробництва (зокрема такий інструмент був застосований у Франції, Італії та Китаї). Нині в Україні вітчизні товаровиробники сільськогосподарської продукції та продовольства задовольняють повністю потреби закладів харчування, які фінансуються за кошти державного й місцевих бюджетів. З метою забезпечення технічними засобами товаровиробників постає необхідність прийняття нормативно-правових актів, які регламентують локалізацію виробництва сільськогосподарської техніки в Україні і забезпечити формування сприятливого інвестиційного клімату в окремих секторах харчової промисловості, які потребували розвитку або застосування механізмів субсидованого кредитування приватних інвестицій у такі сектори. Підтримуємо думку розробників проєкту «Концепції державної цільової програми розвитку скотарства на період до 2030 року» щодо включення в програму державної підтримки положення про часткову компенсацію витрат на придбання обладнання для молоко- та м'ясопереробних підприємств. Ця обставина

буде сприяти: їхньому технологічному переозброєнню; диференціації правового поля залежно від участі підприємств в імпортозамінних або імпортних операціях (зокрема, у Бразилії донедавна активно використовувався «закон подібного», згідно з яким компанії, що імпортують продукти, аналоги яких виготовлялися всередині країни, позбавлялися права доступу до державних кредитів, податкових привілеїв і права на участь у реалізації державних замовлень); додатковим адміністративним обмеженням імпорту й умовним дозволам на імпорт (в Індії весь імпорт потребує ліцензування, причому для отримання ліцензії фірмам необхідно надати лист від усіх потенційних виробників товару, в якому вказується, чому вони не можуть задовольнити цю специфікацію; у Колумбії дозвіл на імпорт певних видів харчових продуктів надається тільки після придбання покупцем встановленого обсягу сировини для виробництва цих продуктів на колумбійських заводах).

Таким чином, основою в системі державного регулювання імпортозаміщення у галузі харчової промисловості є обрання обґрунтованої стратегії, оскільки досягнення її мети – складний і тривалий процес, який передбачає не тільки надання преференцій для вітчизняного виробника чи введення ряду заходів щодо обмеження імпорту (це також нераціонально, зважаючи на наявність вільного ринку і конкуренцію), але й послідовність дій у забезпеченні економічного розвитку та зміцненні позицій країни на внутрішньому і зовнішньому продовольчих ринках, що базуються на новітніх тенденціях технологічного й соціального розвитку з використанням високотехнологічного та капіталоемного виробництва.

Реалізація на сучасному етапі класичної моделі імпортозаміщення в харчовій промисловості, яка ґрунтується тільки на власних ресурсах і технологіях, пов'язана з великими труднощами через втрату конкурентних позицій багатьма підгалузями. Найбільш економічно доцільною в нинішніх умовах є модель, зорієнтована на модернізацію, технічне переозброєння, реконструкцію та оновлення діючих виробничих потужностей у харчовій промисловості, будівництво інноваційних екологічнобезпечних і ресурсощадних виробничих потужностей, що вимагає мобілізації зусиль та інвестицій на рівні держави, приватного й іноземного капіталу.

Ключовими інструментами і методами державного регулювання в контексті реалізації моделі модернізації в галузях харчової промисловості є стимулювання розвитку сектору засобів праці, інформаційних технологій, матеріально-технічного і ресурсного забезпечення внутрішнього виробництва. Виробничий комплекс апіорі не може розвиватися і тим більше формувати й реалізовувати конкурентний потенціал без належної та доступної для цього матеріально-технічної і техніко-технологічної бази, фінансово-інвестиційного та ресурсного забезпечення. Крім того, важливим напрямом регулювання з боку держави є впровадження міжнародних стандартів з виробництва харчових продуктів, що сприятиме підвищенню їхньої якості й безпечності, а також запобіганню надходженню неякісного дешевого імпорту [2].

Орієнтація на модернізацію виробничих потужностей харчової промисловості сприятиме розвитку підгалузей з високим потенціалом виробництва інноваційної продукції глибокої переробки та її експорту, з належною сировинною і технологічною базою для її виготовлення. При цьому необхідно наголосити, що 50% витрат на оновлення матеріально-технічної бази підприємства забезпечують самостійно, маючи низьку рентабельність (3,9% у середньому за 2019 р). Нині відбувається поступовий процес технічного переозброєння переробних підприємств з метою забезпечення виробництва харчових продуктів відповідно до європейських стандартів безпечності. Дослідники зазначають про низький рівень інноваційної активності підприємств харчової та переробної промисловості, в яких процентна частка інноваційної продукції у структурі виробництва становить 9-10% (у США – 50%) [3]. Упродовж 2012-2016 рр. рентабельність вкладень в інновації у цій галузі була вкрай низькою (5-6%) [4].

Технологічні інновації в харчовій і переробній промисловості зазвичай спрямовані на отримання нової продукції з унікальними властивостями, а не на удосконалення застосовуваних технологій виробництва. Як доводить світова практика, модернізація підприємств харчової та переробної промисловості – це масштабні перетворення, можливі тільки за потужної державної підтримки в умовах нестачі власних коштів у виробників. Прикладом є досвід Іспанії, яка вклала понад 3,5 млрд євро на оновлення виробництва м'ясної продукції [5]. Ці кошти будуть спрямовані на зміну всього харчового ланцюжка від тваринницьких ферм до підприємств із забою і переробки м'яса та потужностей з охолодження м'яса.

На сьогодні через обмеженість у коштах бюджету нашої країни, які можна залучити для модернізації потужностей підприємств харчової промисловості, не можливо розраховувати на всебічну державну підтримку заходів модернізації. Проте на державному, обласному та місцевому рівнях можуть надаватися певні преференції щодо залучення приватних інвестицій у модернізацію існуючих і створення нових потужностей з глибокої переробки сільськогосподарської продукції. За таких умов постає потреба вибору пріоритетних галузей для державних програм модернізації потужностей харчової промисловості в межах доступності фінансових ресурсів, реалізація яких дасть змогу обрати інші пріоритети.

Так, на державному рівні доцільно передбачити державні програми підтримки суб'єктів харчової промисловості, зокрема дотації на компенсацію відшкодування частини витрат, пов'язаних із будівництвом нових виробничих потужностей, до 70% від їхньої кошторисної вартості, відшкодування 50% вартості обладнання для підприємств харчової промисловості, а також надання податкових преференцій за місцевими податками у перші п'ять років роботи переробного підприємства, спецрежим нульової ставки ПДВ товаровиробникам, які передають сировину на глибоку переробку, часткового відшкодування процентної ставки за позиками із фонду гарантування кредитів, розвиток програм страхування із державною підтримкою.

На обласному рівні також можуть запроваджуватися регіональні державні програми підтримки підприємств харчової промисловості в межах реалізації стратегії смарт-спеціалізації, які передбачатимуть виділення фінансових ресурсів на модернізацію їхньої матеріально-технічної бази на конкурсній основі.

На місцевому рівні доцільно застосувати нульову ставку на сплату земельного податку для новостворених підприємств харчової промисловості упродовж 5 років, а також вводити пільги при сплаті податку на нерухомість і транспортного податку в розмірі 50% від його розрахункової величини.

Очевидно, що вибір тих чи інших інструментів державного регулювання або їхнього певного поєднання залежить від поточного стану харчової промисловості, ресурсних можливостей державного бюджету, стану інфраструктури агропродовольчого ринку, тенденцій розвитку світової кон'юнктури. Водночас із метою підвищення ефективності державного регулювання необхідно забезпечити правильну комбінацію використовуваних для його реалізації механізмів, інструментів, засобів і заходів за одночасного дотримання базових принципів, коректне поєднання ендегенних і екзогенних факторів розвитку харчової промисловості в країні.

Більш детально розглянемо складові інструменти державного регулювання на прикладі м'ясопереробної галузі, що відчуває дефіцит яловичини. На м'ясопереробні підприємства цієї сировини надходить лише 10-30% від виробничої потреби. Водночас сучасний ринок створив умови для розвитку підприємств цього напрямку та експорту яловичини, зокрема до Китаю.

Однак стримувальним чинником є стрімке збільшення вивезення живих тварин, що відбувається одночасно з катастрофічним зниженням поголів'я худоби в Україні: від 25,2 млн голів у 1990 р. до 10,6 млн у 2000 р. та до 3,14 млн голів станом на січень 2020

року. Так, у 2019 р. було вивезено 26 тис. голів великої рогатої худоби на суму 50 млн дол. США, що в умовах дефіциту ресурсів для відтворення поголів'я та сировини для м'ясопереробних підприємств є економічно недоцільним. Але при цьому в Україну завозяться значні обсяги продуктів забою сільськогосподарських тварин. Так, за 2020 р. було імпортовано 230 тис. тонн м'яса та м'ясопродуктів. В умовах дефіциту сировини для м'ясопереробних підприємств необхідно було б орієнтувати на першочергове задоволення їхніх потреб, а решту реалізувати на зовнішнім споживачам. Крім того, в нашій державі спостерігається нестача шкіряної сировини для підприємств легкої промисловості. Необхідно зазначити, що наслідки невваженої експортної політики великої рогатої худоби в 1996-1997 рр. є одним із негативних чинників кризового стану скотарства в Україні.

Доказом необхідності включення виробничих підприємств м'ясопереробної галузі до програм державного регулювання є стан поточної ринкової ситуації та сформовані тренди в розвитку галузі. Згідно з останнім звітом Technavio, спостерігатиметься більша готовність до вживання м'ясних продуктів із високим ступенем переробки та високою доданою вартістю. Зокрема, у країнах Європи, Азії та Африки протягом наступних трьох років (2017-2020 рр.) додатковий попит перевищить 220 млрд дол. США. Цей тренд можна пояснити зміною звичок споживачів, карантинних обмежень, активізацією роботи служб доставки, появою нових форм пакування, а також, за деякими прогнозами, подальшими хвилями поширення коронавірусу [6].

Нами розраховано, що забій і первинна переробка 5000 голів худоби забезпечить сумарні надходження до бюджетів різних рівнів у сумі 1480 тис. грн, зокрема: соціальні внески – 784 тис. грн, ПДФО та військовий збір – 696 тис. грн. При вивезенні живих тварин економічні результати для України є незіставними з доданою вартістю, яка створюється всередині країни від експорту яловичини.

Вважаємо, що пріоритетним напрямом у галузі м'ясопереробної промисловості має стати розвиток глибокої переробки продукції тваринництва, що дозволить науково обґрунтовано і в інтересах всього населення в перспективі задовольнити платоспроможний попит на м'ясо і м'ясопродукцію завдяки вітчизняному виробництву та переробці. Для нарощення обсягів виробництва наша країна має потенційні можливості, оскільки наявні умови для створення власної кормової бази, будівництва нових і модернізації діючих тваринницьких комплексів та переробних потужностей м'ясопереробних підприємств, достатня кількість відповідних фахівців. Основними перешкодами для успішної реалізації наявного потенціалу розвитку м'ясопереробної галузі розглядаються: досить низький рівень технічного й технологічного забезпечення; висока зношеність і технологічна невідповідність основних фондів у сільськогосподарських підприємствах з виробництва тваринницької продукції; ризик підвищення карантинних захворювань.

Однією з вагомих проблем у галузі постає недостатність інноваційних потужностей із забою та переробки сільськогосподарських тварин, а також порівняно невисокий рівень глибини переробки на функціонуючих м'ясокомбінатах. Окрім цього, в умовах недоодержання високоякісної яловичини від м'ясних порід великої рогатої худоби в країні задоволення споживання м'яса на душу населення у найближчій перспективі буде забезпечуватися завдяки іншим галузям тваринництва – свиначству і птахівництву.

Зазначимо, що на сьогодні в Україні практично відсутні потужності з переробки супутньої продукції (крові, шкур, жиросировини, кишок, ендокринно-ферментної та спеціальної сировини тощо). Працюючі в галузі підприємства із забою та переробки худоби, птиці й обробки супутньої продукції забезпечені обладнанням в основному вітчизняного виробництва, яке фізично і технічно застаріло. За таких умов вихід продукції з 1 тони живої маси тварини не перевищує 70%. Як наслідок, сільськогосподарські підприємства недоодержують прибуток, несуть додаткові витрати на утилізацію відходів, а неперероблені відходи справляють негативний вплив на довкілля.

З метою вирішення цієї проблеми необхідно вводити в дію нові потужності із забою та глибокої переробки, що будуть забезпечені високоефективним енергоощадним інноваційним обладнанням. За цих умов для повного завантаження виробничих потужностей необхідно налагодити організацію збору сировини (зокрема побічних продуктів). Це буде стимулювати її виробництво у фермерських та особистих селянських господарствах, що також сприятиме працевзайнятості сільського населення та підвищенню його добробуту. З метою забезпечення конкурентоспроможності м'ясопродуктового ланцюга поставок необхідно передбачити розвиток таких пріоритетних напрямів у м'ясопереробній промисловості: створення нових, реконструкція і модернізація існуючих потужностей з первинної переробки худоби і птиці; розвиток мережі мобільних боєнь, для обслуговування віддалених точок виробництва тваринницької продукції; створення у місцях розміщення м'ясохолодобоєнь і цехів первинної переробки худоби ділянок з переробки вторинної продукції забою – технічних фабрикатів, шкур, харчових жирів, фармацевтичної та парфумерної сировини, меланжу, пухо-перової сировини; створення тваринницьких комплексів із цехами первинної переробки худоби та виробництва охолодженого м'яса, зокрема, розфасованого для торгових мереж; розширення асортименту м'ясопродуктів шляхом випуску дієтичних, лікувально-профілактичних, геронтологічних, дитячих, кошерних і валяльних продуктів.

Водночас реалізація передбачених ініціатив сприятиме створенню сировинного потенціалу для розвитку глибокої переробки продукції тваринництва, зокрема, виробництва кісткового борошна, желатину, лікувальних препаратів, побутової хімії.

Пріоритетними напрямками розвитку ланцюгів поставок молокопродукції повинні стати: технічне переозброєння, модернізація та реконструкція молокопереробного виробництва, впровадження ресурсоощадних та екологобезпечних технологічних ліній; будівництво нових і модернізація функціонуючих молокоприймальних пунктів охолодження та первинної обробки молока, створення малогабаритних молокопереробних цехів на кооперативних засадах; організація виробництва сирів із високою температурою нагрівання та виробництва м'яких сирів; розширення асортименту виробництва молочної продукції з незбираного молока, використання інноваційних безвідходних технологій виробництва продуктів функціонального харчування на основі знежиреного молока, пахти й сироватки, а також продуктів із йодоказеїном; випуск спеціальних молочних продуктів із використанням ацидо- та біфідоцильних бактерій, полівітамінних преміксів і β -каротину; виробництво молочних продуктів, адаптованих для немовлят. Вищеперелічені напрями можуть бути доповнені пріоритетами розвитку глибокої переробки молокосировини та створенням виробництва таких продуктів, як казеїн, суха молочна сироватка, лактоза, сироваткові білки та ін.

Не повною мірою реалізовані можливості у зернопродовольчих ланцюгах поставок, оскільки наша країна є провідним постачальником на експорт зерна. З метою підвищення конкурентоспроможності цього ланцюга поставок доцільно нарощувати обсяги виробництва продукції глибокої переробки з високою доданою вартістю та поставляти її на експорт. Вважаємо, що розвиток глибокої переробки зерна сприятиме товарній пропозиції високоякісних комбікормів, модифікованих крохмалів, цукрів (ГФС, сиропи), біопластику. Зазначимо, що на сьогодні цей сегмент активно розвивають у країнах світу: в Росії працює чотири таких профільних заводи, у США – 21, а в країнах ЄС – 78, на противагу в Україні не побудовано жодного. Позитивною є та обставина, що в країні схвалено українсько-болгарський проєкт будівництва заводу з виробництва обладнання для глибокої переробки зернових та олійних культур [7]. Вважаємо, що саме цей проєкт сприятливо вплине на формування конкурентоспроможного та сталого зерноланцюга поставок.

Щодо цукропродуктового ланцюга поставок також не реалізовані потенційні можливості, з одного боку, через диверсифікацію товарного асортименту цукру, збільшення обсягів виробництва цукру-рафінаду, цукру-піску із різними добавками, вітамінізованого, а також виробництва біоетанолу на основі інноваційних технологій [8], з іншого – через глибоку переробку меляси, жому, а також продаж землі у квіткових магазинах, яку цукрові заводи одержують в результаті миття буряків.

Окрім того, необхідно врахувати ряд виробничо-економічних особливостей глибокої переробки сільськогосподарської продукції та відходів (біомаси): висока частка малих форм господарювання у виробництві молочної сировини й окремих видів м'яса; наявність значної кількості переробних підприємств із недостатнім рівнем використання виробничих потужностей; обмежена кількість високотехнологічних підприємств, які є потенційними споживачами продуктів глибокої переробки; високі собівартість і ціна виробництва м'ясної і молочної сировини; труднощі, пов'язані з відведенням земельних ділянок під будівництво, а також утруднений процес розширення земельних ділянок під виробництво кормів; недостатній рівень розвитку логістичної інфраструктури. Водночас слід врахувати невисокі вхідні бар'єри для оптового продажу продукції глибокої переробки, оскільки на ринку окремих видів продукції існує незадоволений попит (біодизель, біоетанол та ін.), стабільний і зростаючий (комбікорми для галузі м'ясного та яєчного птахівництва, свинарства), що переконує про наявність ринкових перспектив у розвитку галузі глибокої переробки сільськогосподарської продукції.

Висновки. Отже, інструменти державного регулювання окремих видів агропродовольчого виробництва доцільно розглядати у комплексі підтримки як товаровиробників сільськогосподарської сировини, так і підприємств переробної промисловості, що сприятиме прояву синергетичного ефекту для кожного рівня учасника ланцюга поставок. Вважаємо за необхідність запровадження регіональних державних програм підтримки підприємств харчової промисловості в межах реалізації стратегії смарт-спеціалізації, які передбачатимуть виділення фінансових ресурсів на модернізацію їхньої матеріально-технічної бази на конкурсній основі. Окрім того, на місцевому рівні доцільно передбачити нульову ставку на сплату земельного податку для новостворених підприємств харчової промисловості упродовж 5 років, а також пільги при сплаті податку на нерухомість і транспортного податку в розмірі 50% від його розрахункової величини.

Бібліографія

1. Шойко В. А. Державне регулювання продовольчої безпеки в контексті інтеграції України до ЄС та забезпечення її сталого розвитку. Ефективна економіка. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6203>.
2. Хрип'юк В. І. Харчова промисловість України: ретроспективний аналіз та сучасні проблеми розвитку. Економіка АПК. 2018. № 9. С. 77-86.
3. Гринчуцький В. І., Блащак Б. Я. Харчова промисловість України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку. Інноваційна економіка. 2018. № 9-10. С. 51-60.
4. Шмаглій О. Б. Харчова промисловість України: національний та глобальний вимір сучасної динаміки. Продовольчі ресурси. 2017. № 9. С. 90-97.
5. Испания направит 3,5 млрд евро на модернизацию мясной промышленности. URL: <https://russpain.com/news/selhoz/ispaniya-3-5-mlrd-evro-na-modernizaciju-myasnoj-promyshlennosti/>.
6. Як COVID 19 призвів до зміни уподобань на ринку м'яса. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0178.html.
7. Розвиток глибокої переробки зерна життєво необхідний для України. URL: <https://propozitsiya.com/ua/rozvitok-glibokoyi-pererobki-zerna-zhittievo-neobhidniy-dlya-ukrayini>.
8. Жак Базен, Ганс ван Клінк. Альтернативні технології переробки цукрових буряків URL: www.agroberichtenbuitenland.nl.

References

1. Shoyko, V. A. (2017). Derzhavne rehulyuvannya prodovolchoyi bezpeky v konteksti intehtatsiyi Ukrayiny do EC ta zabezpechennya yiyi staloho rozvytku. [State regulation of food security in the context of Ukraine's integration into the EU and ensuring its sustainable development]. *Efektivna ekonomika*. [Efficient economy]. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6203>. [in Ukrainian].
2. Khrypyuk, V. I. (2018). Kharchova promyslovist Ukrayiny: retrospektyvnyy analiz ta suchasni problemy rozvytku [Food industry of Ukraine: retrospective analysis and modern problems of development]. *Ekonomika APK* [Economics of agro-industrial complex]. № 9. P. 77-86. [in Ukrainian].
3. Hrynychuk, V. I., Blashchak B. Ya. (2018). Kharchova promyslovist Ukrayiny: suchasnyy stan, tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku. [Food industry of Ukraine: current status, trends and prospects]. *Innovatsiyna ekonomika*. [Innovative economy]. № 9-10. P. 51-60. [in Ukrainian].
4. Shmahliy, O. B. (2017). Kharchova promyslovist Ukrayiny: natsionalnyy ta hlobalnyy vymir suchasnoyi dynamiky. [Food industry of Ukraine: national and global dimension of modern dynamics]. *Prodovolchi resursy*. [Food resources]. № 9. P. 90-97. [in Ukrainian].
5. Ispanyya napravyt 3,5 mlrd evro na modernyzatsyyu myasnoy promyshlennosti. [Spain will allocate 3.5 billion euros for the modernization of the meat industry]. URL: <https://russpain.com/news/selhoz/ispaniya-3-5-mlrd-evro-na-modernizaciju-myasnoj-promyshlennosti/>. [in Ukrainian].
6. Yak COVID 19 pryzviv do zminy upodoban' na rynku myasa. [How COVID 19 has led to a change in meat market preferences]. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0178.html. [in Ukrainian].
7. Rozvytok hlybokoyi pererobky zerna zhyttyevo neobkhidnyy dlya Ukrayiny. [The development of deep grain processing is vital for Ukraine]. URL: <https://propozitsiya.com/ua/rozvitok-glibokoyi-pererobki-zerna-zhittievo-neobhidniy-dlya-ukrayini>. [in Ukrainian].
8. Zhak Bazen, Hans van Klink. Alternatyvni tekhnolohiyi pererobky tsukrovykh buryakiv [Alternative technologies for processing sugar beets]. URL: www.agroberichtenbuitenland.nl. [in Ukrainian].